

มาตรการทางกฎหมายในการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบ LEGAL MEASURES FOR CLASSIFYING CONVICTED PRISONERS UNDER SPECIFIC CONDITIONS IN CASES OF CORRUPTION AND MISCONDUCT

นันทชัย รักษ์จินดา¹, สุรินทร์ ทองแท่น², จิรวัดน์ แก้วภูมิแห่³, หัตสนัย บุญมา⁴, และสุนันทา พูลมาส⁵

Nantachai Rukjinda¹, Surin Thongtan², Jirawat Kawphoomhea³,

Hatsanai Boonma⁴, and Sunanta Poonmas⁵

Article History

Received: 04-02-2025; Revised: 1-03-2025; Accepted: 27-03-2025

<https://doi.org/10.14456/issc.2025.7>

บทคัดย่อ

บทนำ: กฎหมายเกี่ยวกับการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบของประเทศไทย ยังคงดำเนินการในรูปแบบเหมารวมกวาดทองโดยจัดให้เป็นนักโทษชั้นกลางในทุกกรณี แต่มีได้นำเอาข้อมูลปฐมภูมิ รวมถึงระดับความเสียหายจากการกระทำทุจริตและประพฤติมิชอบมาใช้พิจารณาในการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาด อันเป็นนิติวิธีการที่ไม่สอดคล้องกับทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟู และหลักการของข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ค.ศ. 1955

วัตถุประสงค์ของการวิจัย: ศึกษาปัญหากฎหมายการกำหนดชั้นนักโทษเด็ดขาดในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบ

ระเบียบวิธีวิจัย: การวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการวิจัยเอกสาร จากข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ อาทิ กฎหมาย หนังสือตำรา บทความวิชาการ หรืองานวิจัย เป็นต้น

ผลการวิจัย: อาชญากรรมทุจริตและประพฤติมิชอบนับเป็นอาชญากรรมคอปขาวที่ผู้กระทำความผิดเป็นชนชั้นนำในสังคม มิใช่โจรลักเล็กขโมยน้อย การแก้ไขฟื้นฟูจึงต้องกำหนดวิธีการในทางแตกต่างออกไป ในกรณีนี้ในสหรัฐอเมริกาได้นำเอากระบวนการประเมินค่าคะแนนความเป็นอาชญากร และข้อมูลปฐมภูมิของผู้ต้องขัง อันได้แก่ ประวัติอาชญากรรม ระดับตำแหน่งหน้าที่ รวมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการทุจริตและประพฤติมิชอบมาใช้ประกอบการพิจารณาเพื่อการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาด ส่งผลให้การจัดชั้นนักโทษมีความสอดคล้องกับพฤติการณ์ของการกระทำทุจริตและประพฤติมิชอบในลักษณะเฉพาะราย ซึ่งเป็นความยุติธรรมของกระบวนการบังคับโทษ

สรุป: ควรนำเอาตัวแบบระบบการประเมินค่าคะแนนความเป็นอาชญากร และข้อมูลปฐมภูมิของผู้ต้องขังในการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดของสหรัฐอเมริกามาปรับใช้เพื่อพัฒนากฎหมายการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบของประเทศไทย

คำสำคัญ : นักโทษเด็ดขาด, ทุจริตและประพฤติมิชอบ, การแก้ไขฟื้นฟู

¹⁻⁵ อาจารย์ประจำหลักสูตร คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยตาปี

Course instructor Faculty of Law and political science Tapee University

E-mail: Nantachai@tapee.ac.th *Corresponding author

ABSTRACT

Introduction: The law regarding the categorization of convicted prisoners in relation to corruption and misconduct in Thailand. It still continues to apply a generalized approach categorizing all offenders as medium-class in every instance. However, the classification of convicted prisoners did not consider primary data, such as the level of damage caused by corruption and misconduct. This legal practice conflicts with the rehabilitation theory and the principles of the United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners (1955). **Objective:** To examine the legal issues related to the classification of prisoners in cases of corruption and misconduct. **Methods:** A qualitative study utilizing documentary research, drawing on primary and secondary sources such as laws, textbooks, academic articles, and research studies. **Results:** Crimes of corruption and misconduct are categorized as white-collar crimes. The offenders are typically societal elites rather than petty criminals. Consequently, their rehabilitation methods should be distinct from those applied to ordinary offenders. In this case, the United States has adopted a criminal scoring assessment system and primary data of inmates such as criminal history, job position level, and the extent of damage caused by corruption and misconduct as part of the classification process for convicted prisoners. As a result, the classification of prisoners aligns with the specific circumstances of their corruption and misconduct offenses. This ensures fairness in the sentencing and punishment process. **Conclusion:** The criminal scoring assessment system and primary inmate data used in the classification of convicted prisoners in the United States should be adapted to improve Thailand's legal framework for classifying prisoners convicted of corruption and misconduct.

Keywords: Convicted Prisoner, Corruption and Misconduct, Rehabilitation

1. บทนำ

ปัญหาการทุจริต (corruptions) เป็นปัญหารากเหง้าและมีระดับรุนแรงในพลวัตสังคมไทย สะท้อนภาพได้จากดัชนีชี้วัดการรับรู้การทุจริต (Corruption Perceptions Index) โดยในปี พ.ศ. 2566 ประเทศไทยได้รับค่าคะแนนการรับรู้การทุจริตอยู่ในระดับเพียง 35 คะแนน จัดอยู่ในลำดับที่ 108 จาก 180 ประเทศทั่วโลก (Transparency International, 2024) ในมติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (Government Gazette, 6 April 2017) ได้บัญญัติรับรองเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตให้เกิดประสิทธิภาพไว้ในหมวดที่ 5 ให้เป็น “หน้าที่ของรัฐ” ไว้ในมาตรา 63 โดยกำหนดให้รัฐต้องส่งเสริม สนับสนุน และจัดให้มีมาตรการและกลไกที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกัน และขจัดการทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างเข้มงวด ทำให้ในมติของการอนุวัติการซึ่งปรากฏการจัดตั้งองค์กรที่ขับเคลื่อนงานในด้านการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบอยู่หลากหลายองค์กร อาทิ คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ มีหน้าที่อำนาจในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบด้วยการดำเนินคดีทั้งทางอาญา และทางวินัย ซึ่งจากสถิติการร้องเรียนเกี่ยวกับการทุจริตและประพฤติมิชอบในปีงบประมาณ 2566 พบว่าหน่วยงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหน่วยงานที่ถูกร้องเรียนมากที่สุดจำนวนสูงถึง 682 เรื่อง (Office of the National Anti-Corruption

Commission. 2023) คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 33.25 หรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง มีหน้าที่อำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่ฟ้องร้องในข้อหาทุจริตต่อหน้าที่ จงใจปฏิบัติหน้าที่ หรือใช้อำนาจขัดต่อรัฐธรรมนูญ หรือขัดต่อกฎหมาย และรวมถึงการร่ำรวยผิดปกติ (Supreme Court, 2024) ทั้งนี้ตัวอย่างคดีที่อยู่ในกระแสการวิพากษ์วิจารณ์ทางสังคมอย่างกว้างขวาง อาทิ คดีทุจริตการดำเนินโครงการรับจำนำข้าว ซึ่งคดีนี้ได้มีการดำเนินคดีอาญาทุจริตกับอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์กับพวก อันเป็นการทุจริตของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ก่อความเสียหายต่องบประมาณแผ่นดินเป็นจำนวนหลายแสนล้านบาท (Pankaew Atthasit, 2020) เป็นต้น

ในทางอาชญวิทยา (Criminology) ได้จัดให้ผู้กระทำความผิดทุจริตที่เป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็น “อาชญากรรมคอปกขาว” (white collar criminal) อันเป็นลักษณะการกระทำความผิดของคนที่มีความรู้ มีการศึกษาที่ดี มีหน้าที่การงานในระดับชนชั้นนำ และอาศัยการงานอาชีพของตนนั้นแสวงหาประโยชน์โดยเจตนาทุจริต (Lertphanitphan Sakchai, 2017) กล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า อาชญากรรมประเภทนี้ มีใช้อาชญากรรมแบบโจรลักเล็กขโมยน้อย ด้วยเหตุนี้ การออกแบบมาตรการในชั้นบังคับโทษ (punishment) กับอาชญากรรมที่ประกอบอาชญากรรมคอปกขาว จึงต้องกระทำขึ้นในลักษณะเฉพาะแตกต่างหากไปเนื่องจากอาชญากรรมคอปกขาวเป็นอาชญากรรมที่กระทำขึ้นโดยชนชั้นนำที่เป็นผู้ที่มีทุนมนุษย์ หากใช้เป็นอาชญากรรมเนื่องจากความลำบากรายงาน หรืออาชญากรรมโดยกมลสันดาน

การให้ความสำคัญต่อกระบวนการบังคับโทษนี้ ภายใต้แนวคิดทัณฑวิทยา (penology conception) ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการลงโทษ และกระบวนการแก้ไขปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ต้องขัง (Pholkun Nopadol, 2014) อันสอดคล้องกับทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู (rehabilitative theory) อย่างเป็นเนื้อเดียวกัน คือ มุ่งหวังให้การลงโทษผู้กระทำความผิดจะต้องมีและผ่านกระบวนการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมผู้ต้องขังอย่างเหมาะสม (Suthiyothin Nattawat, 2012) ด้วยเหตุนี้ ทั้งแนวคิดทัณฑวิทยา และทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู จึงให้การยอมรับว่ากระบวนการบังคับโทษ และการแก้ไขฟื้นฟูเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างมากต่อการนำพาผู้กระทำความผิดกลับคืนสู่สังคมบนความวางใจ และเชื่อมั่นว่าจะไม่หวนกลับมาก่ออาชญากรรมขึ้นอีก ด้วยเหตุนี้ ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งองค์การสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ค.ศ. 1955 (United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, 1955) (Department of Corrections, 2020) หรือข้อกำหนดแมนเดลลา (Mandela Rules) จึงกำหนดกระบวนการให้งานราชทัณฑ์ ตั้งแต่ขั้นตอนการรับตัว หรืออาจเรียกว่าระบบการจำแนกผู้ต้องขัง จะต้องจัดทำข้อมูลประวัติส่วนตัวอย่างมีมาตรฐาน (ข้อ 7) และรวมไปถึงกระบวนการจำแนกผู้ต้องขังตามเพศ และลักษณะความผิดอย่างเหมาะสม (ข้อ 11) โดยเมื่อผู้ต้องขังรายนั้นได้เข้าสู่กระบวนการปรับปรุงพฤติกรรมผู้ต้องขังมาเป็นระยะเวลาช่วงหนึ่งแล้ว จะได้รับสิทธิประโยชน์เป็นการตอบแทนที่มีความประพฤติที่ดีแก่ผู้ต้องขังรายนั้นตามลำดับ (ข้อ 95)

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาไปที่กระบวนการในการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาด เพื่อจำแนกผู้ต้องขังตามที่พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 กำหนดไว้ (Government Gazette, 18 February 2017) ปรากฏว่ากฎหมายได้กำหนดวิธีการในทางภาพรวม กล่าวคือ ให้มีระบบการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง โดยให้คำนึงถึงโทษและพฤติการณ์ในการกระทำความผิด ลักษณะความผิด ความรุนแรงของคดี การกระทำความผิดที่ได้กระทำมาก่อนแล้ว และความประพฤติและวินัยในระหว่างคุมขัง ตลอดจนระยะเวลาที่กำหนดโทษคุมขังที่เหลืออยู่ของผู้ต้องขัง (มาตรา 40 วรรคหนึ่ง) แต่ทว่าในรายละเอียดของกระบวนการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดนั้น ได้นำไปกำหนดไว้ใน “กฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาดและเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาด ซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562” (Government Gazette, 14 January 2020) กฎกระทรวงฉบับนี้ ได้กำหนดแบ่งชั้นนักโทษเด็ดขาดออกเป็น 6 ชั้น ได้แก่ 1) ชั้นเยี่ยม 2) ชั้นดีมาก 3) ชั้นดี 4) ชั้นกลาง 5) ชั้นต้องปรับปรุง และ 6) ชั้นต้องปรับปรุงมาก ตามลำดับ ซึ่งในกรณีทั่วไปกรณีของนักโทษเด็ดขาดรับเข้าใหม่ กฎหมายจะถือว่าเป็น “นักโทษเด็ดขาดชั้นกลาง” แบบเหมารวมกวาดทอง เว้นแต่ จะเข้า

กรณีข้อยกเว้น โดยมีได้พิจารณาไปถึงประวัติดังกล่าว หรือฐานจากการดำรงตำแหน่งในการกระทำความผิด และรวมถึงพฤติการณ์ และความเสียหายจากผลของการกระทำความผิดอยู่เลย โดยนิติวิธีดังกล่าวนี้ได้ถูกนำมาใช้กับกรณีของการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบด้วย ส่งผลให้การจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบไม่ดำรงอยู่บนความสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของการกระทำความผิด และทำให้กระบวนการยุติธรรมในชั้นบังคับโทษมิได้ตั้งวางอยู่บนความยุติธรรมที่แท้จริง ทั้งที่มูลฐานและลักษณะความผิดเกี่ยวกับการทุจริตและประพฤติมิชอบมีอยู่หลากหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นกรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในระดับชาติ หรือในระดับท้องถิ่น ซึ่งบรรดาความผิดเกี่ยวกับการทุจริตและประพฤติมิชอบเหล่านั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมในทางแตกต่างกันไปตามพฤติการณ์ความร้ายแรง กล่าวได้อีกนัยว่านิติวิธีการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดในระบบเหมารวมกวาดทองของประเทศไทย ยังไม่สอดคล้องกับนิติวิธีการในการจำแนกและการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดตามที่ข้อกำหนดแมนเดลาให้การรับรองไว้ คือ ระบบงานราชทัณฑ์จะต้องจำแนกและออกแบบมาตรการบังคับโทษ ซึ่งรวมถึงการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้เกิดความสอดคล้องกับลักษณะของผู้กระทำความผิด ดังนั้น การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนานิติวิธีการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบของประเทศไทย ให้ดำรงอยู่บนความทัดเทียมกับระบบสากลจึงเป็นประเด็นที่ไม่อาจละเลยและมองข้ามไปเสียได้

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายการกำหนดชั้นนักโทษเด็ดขาดในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบ
2. เพื่อวิเคราะห์นิติวิธีการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ โดยพิจารณาเทียบเคียงกับทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และนิติวิธีการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดในต่างประเทศ
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนามาตรการทางกฎหมายในการกำหนดชั้นนักโทษเด็ดขาดในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบ

3. การทบทวนวรรณกรรม

1) แนวคิดเกี่ยวกับอาชญากรรม

(1) แนวคิดสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม

ภายใต้แนวคิดของของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม หรือสำนักคลาสสิก (Classical School) นักอาชญาวิทยานามซีซ่า แบคคาเรีย (Cesare Beccaria) ปรากฏชื่อในอาชญากรรม ได้สื่อสารความหมายของอาชญากรรมไว้ในงานวรรณกรรมด้านอาชญาวิทยา เรื่อง “On Crime and Punishment” ซึ่งตีพิมพ์ในปี ค.ศ. 1780 (พ.ศ. 2323) นัยว่า อาชญากรรมเกิดขึ้นจาก “เจตจำนงอิสระ” (Free Will) ของผู้กระทำความผิด กล่าวคือ ถือว่ามนุษย์ทุกคนมีอิสระที่จะกระทำการสิ่งใด ๆ ก็ได้ ตามที่ตนเห็นสมควร และเป็นไปตามความพอใจของตนเอง ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงมีทางเลือกที่จะกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด และเมื่อมนุษย์มีทางเลือกในการกระทำแห่งตน มนุษย์จึงจำเป็นต้องรับผิดชอบต่อการกระทำนั้นอย่างปฏิเสธมิได้ (Chaiyaphong Akkarn, 2019) ดังนั้น อาชญากรรมจึงเกิดขึ้นจากความประสงค์ของผู้กระทำความผิดเอง มีข้อสังเกต คือ แบคคาเรีย (Beccaria) มีอุดมคติความเชื่อว่า หากจะป้องกันไม่ให้มนุษย์กระทำความผิดกฎหมาย บทลงโทษของกฎหมายต้องมีความรุนแรงและได้สัดส่วนกับความผิด มีความแน่นอนและรวดเร็ว รวมทั้งการลงโทษจะต้องเหมาะสมด้วย เพื่อให้มนุษย์เชื่อหรือมองเห็นว่าผลเสียที่จะได้รับจากการกระทำความผิดมีมากกว่าผลประโยชน์ และในที่สุดมนุษย์จะเลือกที่จะงดเว้นไม่กระทำความผิด

(2) แนวคิดสำนักอาชญาวิทยาที่ดัดแปลง

สำนักอาชญาวิทยาที่ดัดแปลง หรือสำนักอาชญาวิทยาคลาสสิกใหม่ (Neo Classical School) มีผู้นำทางความคิด 2 ท่านสำคัญ กล่าวคือ กิโซต์ (Guizot) และ ยูฟโฟร์ (Jouffro) ปรากฏชื่อในอาชญากรรม (Chaiyaphong Akkarn, 2019)

หลักการทางความคิดของสำนักนี้ส่วนใหญ่แล้วเห็นพ้องด้วยกับความหลักการความคิดของสำนักอาชญวิทยาที่ตั้งเดิม แต่กระนั้น ก็ปรากฏการแสดงทัศนคติในทางโต้แย้งความคิดเกี่ยวกับอาชญากรรมอยู่เช่นกัน คือ การโต้แย้งเกี่ยวกับเจตจำนงอิสระ กล่าวคือ สำนักอาชญวิทยาที่ตั้งเดิม เห็นว่าทุกคนอาจมีเจตจำนงเสรีที่ไม่เท่าเทียมกันก็ได้ ดังนั้น ความรับผิดชอบในการกระทำของบุคคลจึงไม่อาจดำรงอยู่บนพื้นฐานเดียวกัน อาทิ ผู้เยาว์ ผู้วิกลจริต ย่อมมีเจตจำนงอิสระที่ต่ำกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป เนื่องจากการใช้เหตุผลและสติปัญญาของบุคคลเหล่านี้มีข้อจำกัด ดังนั้นการลงโทษจึงต้องน้อยกว่าบุคคลธรรมดาทั่วไป เป็นต้น จากหลักการดังกล่าวจึงนำไปสู่การแบ่งประเภทของบุคคลผู้กระทำความผิด ออกเป็น 3 ประเภท (Suthisorn Sudsongwan, 2015) ได้แก่ (1) กลุ่มคนปกติ เป็นบุคคลผู้มีสติสัมปชัญญะสมบูรณ์ คนกลุ่มนี้ต้องรับผิดชอบต่อพฤติกรรมของตนเองอย่างเต็มที่ และไม่สามารถกล่าวอ้างถึงปัจจัยอื่น ๆ ที่ทำให้กระทำผิดได้ ยกเว้นการกล่าวอ้างว่าเป็นการกระทำ ความผิดครั้งแรก (2) กลุ่มเด็ก เยาวชน คนชรา และ (3) กลุ่มคนวิกลจริต หรือจิตบกพร่อง นอกจากนี้ สำนักอาชญวิทยาทั้งตั้งเดิม ยังได้วางหลักเกณฑ์เพื่อการลงโทษและการกำหนดโทษของผู้กระทำความผิดขึ้นภายใต้หลักการสำคัญ ดังนี้ (1) จะต้องนำพฤติการณ์แห่งคดีมาร่วมพิจารณาในการลงโทษผู้กระทำความผิดด้วย (2) ศาลจะต้องนำประวัติและภูมิหลังของผู้กระทำความผิดมาประกอบการพิจารณา และ (3) ศาลจะต้องให้ความสนใจในกรณีพิเศษต่าง ๆ และนำกรณีพิเศษนั้น มาประกอบการพิจารณาในการตัดสินโทษด้วยกรณีพิเศษ อาทิ ผู้กระทำความผิดเป็นผู้เยาว์ คนชรา คนวิกลจริต เป็นต้น

(3) แนวคิดสำนักอาชญวิทยาปฏิฐานนิยม

สำนักอาชญวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive School) มีผู้นำทางความคิดที่สำคัญ คือ ซีซ่า ลอมโบโรโซ (Cesare Lombroso) เป็นบิดาแห่งอาชญวิทยาสมัยใหม่ เขาได้มีการเสนอแนวคิดที่เรียกว่า “ปรัชญาวิทยาศาสตร์ทางอาชญวิทยา” (Criminology Scientific Philosophy) (Chaiyaphong Akkarn, 2024) นั่นคือ การมุ่งศึกษาปัญหาอาชญากรรมโดยอาศัย การพิจารณาไปที่สาเหตุของอาชญากรรมเป็นสำคัญ โดยเชื่อว่าทุกปรากฏการณ์ของการกระทำความผิดจะเกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งหรือหลายสาเหตุ ดังนั้น อาชญากรรมซึ่งเป็นปรากฏการณ์ของสังคมอย่างหนึ่ง ย่อมจะต้องมีสาเหตุปัจจัยจากสิ่งใดสิ่งหนึ่งของอาชญากรรมเช่นเดียวกัน ด้วยเหตุนี้ การแก้ไขปัญหาอาชญากรรมที่แท้จริง จึงต้องหาทางป้องกันที่ต้นเหตุ มิใช่ ออกกฎหมายเพื่อบังคับใช้และลงโทษแต่เพียงอย่างเดียว จากปัจจัยนี้เองจุดเน้นในการศึกษาเกี่ยวกับอาชญวิทยาจึงได้เปลี่ยนมาอยู่ที่ตัว “อาชญากร” (criminal) ไม่ใช่ “อาชญากรรม” (crime) นอกจากนี้ ลอมโบโรโซ (Lombroso) ยังเชื่อในหลักการที่ว่า “เจตจำนงกำหนด” นัยนี้หมายถึงว่า พฤติกรรมของมนุษย์ถูกกำหนดโดยปัจจัยบางอย่าง โดยเขาเสนอหลักการเกี่ยวกับผู้กระทำความผิดไว้ในทางมุ่งเน้นไปที่การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้เหมาะสมเป็นรายบุคคลเพื่อให้กลับตนเป็นคนดี ซึ่งก่อนจะทำการแก้ไขผู้กระทำความผิดได้นั้น ย่อมต้องมีการศึกษาหาสาเหตุของปัญหาเสียก่อนว่า เหตุใดบุคคลผู้นั้นจึงหันไปก่ออาชญากรรม เมื่อพบสาเหตุแล้วจึงแก้ไขที่สาเหตุนั้นเพื่อจะได้แก้ไขปัญหานั้นให้ถูกจุด โดยเน้นการกำหนดโทษจะต้องให้เหมาะสมกับผู้กระทำความผิดเป็นการเฉพาะราย มิใช่เพียงแต่ให้เหมาะสมกับความผิดที่ก่อขึ้น เพียงอย่างเดียว (Punishment to fit the criminal not the crime)

(4) แนวคิดเกี่ยวกับอาชญากรรมคอปกขาว

อาชญากรรมคอปกขาว (White Collar Crime) เป็นอาชญากรรมซึ่งผู้กระทำความผิดมักอยู่ในองค์กรทั้งที่เป็นภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือภาคเอกชน และเป็นผู้ที่ดำรงตำแหน่งสำคัญ ซึ่งจะใช้อำนาจหน้าที่ที่ตนมีอยู่นั้นแสวงหาประโยชน์ในทางมิชอบ หรือในทางทุจริตให้ตนเองและพวกพ้อง (Lertphanitphan Sakchai, 2017) อาชญากรรมประเภทนี้จะไม่ใช้ความรุนแรงเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สิน แต่เป็นอาชญากรรมที่มุ่งประโยชน์ตอบแทนในทางที่มิชอบด้วยกฎหมายของกลุ่มคนชั้นสูง หรือชนชั้นนำ โดยผู้กระทำความผิดจะมีลักษณะพฤติการณ์ของการกระทำ ดังนี้ (1) บุคคลที่กระทำความผิดจะมีการศึกษาสูง ดำรงตำแหน่งในระดับผู้สั่งการ หรือมีอำนาจพอที่จะดำเนินการมิชอบได้ (2) การประกอบอาชญากรรมจะมีความลับซับซ้อน มีการเกี่ยวข้องกับกลุ่มอิทธิพล และให้ผลตอบแทนสูง (3) มีการใช้เทคนิค หรือเทคโนโลยีขั้นสูง และมีการ

วางแผนที่มีประสิทธิภาพ (4) ลักษณะการกระทำผิดจะไม่รุนแรง และไม่ส่งผลในทางสะท้อนขวัญประชาชนเทียบเท่ากับการใช้ความรุนแรง หรือความผิดเกี่ยวกับเพศ

2) ทฤษฎีการลงโทษเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Reformation) เป็นแนวคิดการลงโทษของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (Positive school) ที่เสนอโดย ลอมโบรโซ (Lombroso) ซึ่งมีแนวคิดว่าการกระทำผิดของมนุษย์ ล้วนถูกกำหนดจากปัจจัยต่าง ๆ มนุษย์จึงไม่สามารถเลือกการกระทำได้อย่างอิสระและไม่อาจใช้เหตุผลในการเลือกได้อย่างเพียงพอ แต่มนุษย์ได้ถูกกดดันหล่อหลอมจากสิ่งแวดล้อม จนนำไปสู่บุคลิกภาพที่บกพร่องและท้ายที่สุดจึงหันไปสู่การกระทำความผิด ดังนั้นการกระทำผิดของมนุษย์ จึงเป็นผลมาจากปัจจัยหลายอย่างหลอมรวมเข้าด้วยกัน อาทิ ปัจจัยภายในคือจิตใจ และปัจจัยภายนอกคือสิ่งแวดล้อม (Chitsawang Nathee, n.d.) เป็นต้น ด้วยความคิดพื้นฐานเช่นนี้ วัตถุประสงค์ในการลงโทษตามทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟู จึงมุ่งเน้นไปที่การปรับปรุงแก้ไขผู้กระทำความผิดไม่ให้กลับมากระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก แต่กระนั้นทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูก็ยังคงมีความประสงค์ที่จะทำให้บุคคลที่ได้เคยกระทำความผิดมาแล้ว เกิดความสำนึกว่าอาชญากรรมมิได้ให้ประโยชน์ในทางคุ้มค่ากับโทษที่ได้รับอยู่ด้วย จึงมีผู้เสนอแนวคิดที่ไม่ควรมุ่งเน้นไปที่ “การลงโทษ” (punishment) แต่ให้มุ่งเน้นลงไปที่ “การปฏิบัติแก้ไข” (treatment) เพราะการทำให้ผู้กระทำความผิดได้รับความยากลำบากด้วยการลงโทษนี้ ไม่อาจส่งผลให้คนประพฤติดีขึ้นได้ ทำให้วิธีการตามทฤษฎีนี้จึงมีขั้นตอนหลายขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนแรก การตรวจสอบสาเหตุของปัญหาที่ทำให้เกิดการกระทำความผิด ขั้นตอนที่สอง วิเคราะห์สาเหตุนั้น และขั้นตอนสุดท้าย รักษาหรือแก้ไขไปที่สาเหตุนั้น โดยต้องมีการให้การเรียนรู้หรือการอบรมอย่างเพียงพอ ที่จะ使他ผู้นั้นสามารถกลับมาดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ รวมทั้งการพยายามช่วยให้ผู้กระทำความผิดไม่รู้สึกเกิดมีปมด้อยจากการที่ได้รับการลงโทษไปแล้ว อย่างไรก็ตามการลงโทษตามทฤษฎีนี้ยังคงมีผู้คัดค้านว่าเป็นการส่งเสริมให้เกิดการกระทำความผิด เพราะไม่มีมาตรการในการลงโทษให้ลบล้างกล่าวคือ ไม่เกิดผลในทางป้องกันสังคมให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเข็ดหลาบและเกรงกลัวต่อการได้รับโทษ ด้วยปัจจัยดังกล่าวจึงมีการเสนอทฤษฎีการลงโทษขึ้นมาอีกทฤษฎีหนึ่ง คือ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันสังคม (Protection of Society) ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่จะมุ่งเน้นไปที่การทำให้ผู้กระทำความผิดหมดโอกาส หรือลดทอนโอกาสในการกระทำความผิดลง ไม่ว่าจะเป็นการลดทอนโอกาสลงเป็นช่วงระยะเวลาหนึ่ง อาทิ การจำคุก การกักขัง หรือเป็นการตัดโอกาสลงไปอย่างถาวรด้วยการประหารชีวิต เป็นต้น ทำให้ทฤษฎีนี้จึงมีความคล้ายคลึงกับทฤษฎีการลงโทษเพื่อข่มขู่ยับยั้ง (Deterrence) ที่ไม่ต้องการให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำขึ้นอีก เพียงแต่วิธีการที่แตกต่างกัน กล่าวคือ ทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันสังคม (Protection of Society) ไม่ได้เป็นการทำให้ผู้กระทำความผิดไม่กล้าลงมือกระทำความผิดเพราะเหตุเกรงกลัวต่อโทษ แต่จะทำให้ผู้กระทำความผิดไม่สามารถลงมือกระทำความผิดได้โดยการตัดโอกาส หรือลดทอนโอกาสในการกระทำความผิดของผู้นั้นลงเสีย โดยมีหลักการที่สำคัญในการปฏิบัติเพื่อการป้องกันสังคม ได้แก่ (1) จะต้องมีการกำหนดวิธีดำเนินการกับผู้กระทำความผิดอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งคุ้มครองสังคมจากอาชญากรรมมากกว่าการลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคล (2) การลงโทษผู้กระทำความผิดไม่อาจใช้หลักกฎหมายเพียงอย่างเดียวได้ แต่จำเป็นต้องศึกษาพฤติกรรมของผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลและสถานการณ์อาชญากรรมของสังคมไปพร้อมกัน เพื่อนำมาประกอบการพิจารณา ด้วยเหตุนี้ หากนำเอาทฤษฎีการลงโทษเพื่อป้องกันสังคม มาปรับใช้ร่วมกับทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด จึงก่อผลในทางที่ว่าเมื่อมีการลงโทษจำคุกโดยการแยกผู้กระทำความผิดออกจากสังคมแล้ว ผู้กระทำความผิดรายนั้นจะต้องเข้าสู่กระบวนการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดด้วยจึงจะถือว่าเป็นมาตรการบังคับโทษที่มีประสิทธิภาพ

3) แนวคิดเกี่ยวกับการจำแนกผู้ต้องขัง (นักโทษเด็ดขาด)

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (Prisoners Classification) ในความเห็นทางวิชาการ หมายถึง กระบวนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล ด้วยการศึกษาวินัย ประวัติ ลักษณะทั่วไป สาเหตุของการกระทำความผิด เพื่อนำไปสู่การวางแผน

ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล (individual treatment) (Petchmuni Thitiya, 2016) มีข้อสังเกตว่าระบบการจำแนกผู้ต้องขังเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูที่เป็นสากลในปัจจุบันได้เปลี่ยนความคิดจากรูปแบบที่เป็นอัตวิสัย (Subjective Model) หรือเกี่ยวกับตัวผู้ปฏิบัติ (ยึดตัวเจ้าหน้าที่) ไปเป็นระบบการจำแนกลักษณะที่อยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงหรือภาวะวิสัย (Objective Model) (ยึดตัวผู้ต้องขัง) โดยที่รูปแบบอัตวิสัยมีความโน้มเอียงขึ้นอยู่กับหลักเกณฑ์ที่ไม่เป็นทางการ อันนำไปสู่ความไม่สอดคล้องและความผิดพลาดในการตัดสินใจของเจ้าหน้าที่ ในทางกลับกันระบบที่อยู่บนพื้นฐานความเป็นจริง (Objective Model) ซึ่งมุ่งพิจารณาไปที่ข้อเท็จจริงในมิติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับผู้ต้องขัง จะขึ้นอยู่กับการจัดทำนิยามปัจจัยเกี่ยวกับกฎหมายให้เหมาะสม อาทิ ความรุนแรงของความผิดที่เกิดขึ้น การลงโทษในครั้งก่อน เป็นต้น และพฤติกรรมส่วนบุคคล โดยรายการข้อมูลเหล่านี้ ต่างถูกให้น้ำหนักและถูกกำหนดคุณค่าที่แตกต่างกันภายในขอบเขตของการให้นิยามที่เหมาะสมของเครื่องมือที่ใช้วัดเป็นเกณฑ์การจำแนกผู้ต้องขัง จากนั้นจึงนำข้อมูลมาประเมินค่าระดับความเสี่ยงของผู้ต้องขังและโปรแกรมความต้องการ ดังนั้น กระบวนการจำแนกผู้ต้องขัง จึงเป็นกระบวนการตั้งต้นที่สำคัญอย่างมาก ที่จะนำไปสู่การกำหนดเป็นรายละเอียดทางวิธีการที่จะนำมาปฏิบัติกับผู้ต้องขังแต่ละราย โดยเฉพาะวิธีการเพื่อปรับปรุงพฤติกรรม และระยะเวลาที่ใช้ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิด

4) แนวคิดเกี่ยวกับความผิดทุจริตและประพฤตินิชอบ

คำว่า “Corruption” มาจากคำว่า “Corrupt” ซึ่งแปลว่า “คดโกงกินสินบน เหลวไหลก่ ต่ำช้า ชั่ว ไม่บริสุทธิ์” องค์การระหว่างประเทศด้านความโปร่งใส (Transparency International) ให้นิยามว่า “คอร์รัปชัน” คือ การใช้อำนาจที่ได้รับไว้วางใจในทางที่ผิดเพื่อประโยชน์ส่วนบุคคล ส่วนสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาของประเทศไทย แปลคำว่า การทุจริตและประพฤตินิชอบในพระราชกฤษฎีกาว่า “การทุจริต” (Wiriyachaiwong Rungsak, 2018) ในมติกฎหมายความหมายของทุจริต ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 1 (1) ในส่วนของบทนิยามศัพท์ อธิบายไว้ความว่า “โดยทุจริต” หมายความว่า เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเองหรือผู้อื่น” นอกจากนี้ ภายใต้พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 (Government Gazette, 21 July 2018) มาตรา 4 ได้ให้นิยามของคำว่า “ทุจริตต่อหน้าที่” ไว้ดังนี้ “ทุจริตต่อหน้าที่” หมายความว่า ปฏิบัติ หรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่ หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในพฤติการณ์ที่อาจทำให้ผู้อื่นเชื่อว่ามีตำแหน่ง หรือหน้าที่ซึ่งตนมิได้มีตำแหน่งหรือหน้าที่นั้น หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่ ทั้งนี้ เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายสำหรับตนเอง หรือผู้อื่น หรือกระทำการอันเป็นความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรมตามประมวลกฎหมายอาญา หรือตามกฎหมายอื่น

ภายใต้พระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 (Government Gazette, 24 January 2008) ยังได้บัญญัติถึงลักษณะของการกระทำอันเป็นทุจริตไว้ในอีกนัยหนึ่งด้วย ได้แก่ “ทุจริตในภาครัฐ” หมายความว่า ทุจริตต่อหน้าที่หรือประพฤตินิชอบในภาครัฐ หรือ “ทุจริตต่อหน้าที่” หมายความว่า ปฏิบัติ หรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่ หรือปฏิบัติหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างใดในพฤติการณ์ที่อาจทำให้ผู้อื่นเชื่อว่ามีตำแหน่งหรือหน้าที่ซึ่งตนมิได้มีตำแหน่งหรือหน้าที่นั้น หรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่ ทั้งนี้ เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มิควรได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น หรือกระทำการอันเป็นความผิดต่อกฎหมาย เป็นต้น

สำหรับความหมายของ “ประพฤตินิชอบ” นั้น หมายถึง การใช้อำนาจในตำแหน่ง หรือหน้าที่อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง หรือมติคณะรัฐมนตรี ที่มุ่งหมายจะควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งในบริบทของสังคมไทย จะมีคำว่า “การประพฤตินิชอบในราชการ” ใช้เป็นคำเรียกในเชิงสังคมอีกด้วย (Amphai Kanokthip, 2009) อันหมายความว่า การที่เจ้าหน้าที่ของรัฐได้รับทรัพยากร หรือประโยชน์ใด ๆ อันเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ในทางมิชอบ ทั้งนี้ รวมถึงกรณีการร่ำรวยผิดปกติ และไม่สามารถแสดงหรือชี้แจงว่าร่ำรวยขึ้นในทางที่ชอบด้วย

ในรายละเอียดของการจัดแบ่งลักษณะของการทุจริตนั้น ไฮเดนไฮเมอร์ (Heidenheimer) ได้ทำการจำแนกรูปแบบการทุจริตโดยอาศัยเกณฑ์ที่สะท้อนตามระดับความอดทนของสังคม (Community's tolerance) ออกเป็น 3 ชนิด (Sukhumalphon Jaruwan, 2013) ได้แก่ (1) ทุจริตระดับเฉียดสีดำ (black corruption) หมายถึง ความเห็นพ้องในทางเสียส่วนใหญ่ทั้งกลุ่มคนชนชั้นนำ ชนชั้นกลาง และชนชั้นอื่น โดยมองเห็นว่าเป็นการกระทำที่ไม่อาจเกิดขึ้น และควรจะถูกลงโทษ (2) ทุจริตระดับเฉียดสีเทา (gray corruption) หมายถึง เป็นการกระทำที่ยังคงมีความเห็นต่างในสัดส่วนกึ่งต่อกึ่งระหว่างชนชั้นนำด้วยกัน ซึ่งส่วนหนึ่งเห็นว่าสมควรถูกลงโทษ แต่อีกส่วนหนึ่งเห็นว่าไม่ควรถูกลงโทษในขณะที่เสียงของชนชั้นอื่น ๆ ยังคงมีความเห็นที่คลุมเครือ (3) ทุจริตระดับเฉียดสีขาว (white corruption) หมายถึง เป็นการกระทำที่ชนชั้นนำยอมรับและเห็นว่าสามารถกระทำได้ ทำให้การทุจริตในลักษณะเฉียดสีขาวนี้ จึงเป็นเรื่องที่ชนชั้นนำไม่มองว่าเป็นความผิดและไม่ควรถูกลงโทษ โดยเป็นการอาศัยโอกาสจากสถานะที่เป็นชนชั้นนำในการกระทำทุจริตระดับเฉียดสีขาว กล่าวได้อีกนัยหนึ่งคือ ทุจริตระดับเฉียดสีขาวนี้จะถือว่าการทุจริตในบางเรื่องได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมทางสังคมที่คนในสังคมหนึ่งได้ยอมรับว่าถึงกระทำได้ไปก็ไม่ใช่ความผิดและไม่ต้องรับโทษ

4. ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยศึกษาจากเอกสาร (documentary research) จากข้อมูลปฐมภูมิ (primary source) และข้อมูลทุติยภูมิ (secondary source) ได้แก่ (1) กฎหมายระหว่างประเทศ ประกอบด้วยข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ค.ศ. 1955 และข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว ค.ศ. 1990 (2) กฎหมายของต่างประเทศ ได้แก่ กฎหมายของสหรัฐอเมริกา มลรัฐแคลิฟอร์เนีย และกฎหมายของญี่ปุ่น (3) กฎหมายของประเทศไทย ได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 และกฎกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับกรมศึกษา และ (4) การศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญากรรม และการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยนำข้อมูลที่ได้รับจากการศึกษามาวิเคราะห์อภิปรายผล (content analysis) และสรุปผลการวิจัย ด้วยวิธีพรรณนาความ พร้อมกับเสนอแนะแนวทางการพัฒนามาตรการทางกฎหมายในการกำหนดขึ้นของนักโทษเด็ดขาดในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบ

หมายเหตุ คำว่า “นักโทษเด็ดขาดในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบ” ในงานวิจัยนี้หมายถึง ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาว่าเป็นผู้กระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ หรือกระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ในการยุติธรรม รวมถึงตัวการ ผู้ใช้ และผู้สนับสนุนในความผิดดังกล่าว

5. ผลการวิจัย

ก. ผลการวิจัยเกี่ยวกับการกำหนดขึ้นนักโทษเด็ดขาดในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบของประเทศไทย

ก) การจำแนกผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเด็ดขาด

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ได้กำหนดนิติวิธีการจำแนกผู้ต้องขังในทางภาพรวมไว้ในมาตรา 40 กล่าวคือ เพื่อประโยชน์ในการจัดชั้น จัดกลุ่ม ควบคุม แยกคุมขัง แก้ไข บำบัด ฟื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี และการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง ให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์จัดให้มีระบบการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง โดยให้คำนึงถึงโทษและพฤติการณ์ในการกระทำความผิด ลักษณะความผิด ความรุนแรงของคดี การกระทำความผิดที่ได้กระทำมาก่อน และความประพฤติและวินัยในระหว่างคุมขัง ตลอดจนระยะเวลากำหนดโทษคุมขังที่เหลืออยู่ของผู้ต้องขังดังกล่าว โดยการพิจารณาถึงพฤติการณ์การกระทำความผิด ลักษณะความผิดและความรุนแรงของคดีอย่างน้อยต้องกำหนดถึงเรื่อง การกระทำความผิดโดยบันดลโทษ หรือโดยไตร่ตรองไว้ก่อน หรือความเป็นอาชญากรโดยสันดานประกอบไว้ด้วย สำหรับนิติวิธีการในเชิงรายละเอียดของกระบวนการจำแนกผู้ต้องขังนั้น ปรากฏเป็นรายละเอียดอยู่ใน “กฎกระทรวงกำหนดระบบ

การจำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง การควบคุมและการแยกคุมขัง และการย้ายผู้ต้องขัง พ.ศ. 2563” (Government Gazette, 12 October 2020) มีรายละเอียดขั้นตอน ดังต่อไปนี้ (1) ให้ผู้บัญชาการเรือนจำจัดให้มีแดนแรกรับ หรือสถานที่แรกรับ ในเรือนจำโดยเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังเข้าใหม่ หรือรับย้ายจากเรือนจำอื่น เพื่อรอการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง รายบุคคลก่อนที่จะส่งตัวไปรับการอบรม แก้ไข และฟื้นฟูจิตใจ ตามความเหมาะสมของผู้ต้องขังรายบุคคล (ข้อ 2) (2) ให้ผู้บัญชาการเรือนจำแต่งตั้งเจ้าพนักงานเรือนจำ จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งคน ปฏิบัติหน้าที่จำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง โดยจะต้อง เป็นนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือเจ้าพนักงานเรือนจำ ซึ่งผ่านการฝึกอบรมด้านการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังจาก กรมราชทัณฑ์ ทั้งนี้ เจ้าพนักงานเรือนจำ ซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามกรณีนี้ มีหน้าที่ศึกษาและรวบรวมประวัติของผู้ต้องขังแต่ละ คนและสังเกตพฤติกรรมของผู้ต้องขังในการใช้ชีวิตในเรือนจำ (ข้อ 3) (3) การจำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง ให้ดำเนินการ ดังต่อไปนี้ (3.1) ขั้นพื้นฐานให้ดำเนินการกลั่นกรองผู้ต้องขัง โดยการจัดชั้น จัดกลุ่ม ควบคุม และแยกคุมขังผู้ต้องขัง (3.2) ขั้นแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาพฤติกรรมผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดี ให้นำข้อมูลจากขั้นพื้นฐาน และข้อมูลอื่น ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการวิเคราะห์ การวางแผน และการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังรายบุคคลให้เหมาะสม และ (3.3) ขั้นการเตรียม ความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง กล่าวคือ ให้นำข้อมูลจากขั้นพื้นฐาน และขั้นแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู มาใช้วางแผน เพื่อเตรียม ความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังรายบุคคลให้เหมาะสม (ข้อ 4) อนึ่ง ให้เรือนจำจัดเก็บข้อมูลการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง เพื่อการสืบค้น โดยให้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ และนำข้อมูลดังกล่าวมาประกอบการพิจารณาการเลื่อนชั้น หรือลดชั้น การย้ายผู้ต้องขัง การงานของผู้ต้องขัง การพักการลงโทษ การลดวันต้องโทษจำคุก และการให้ประโยชน์แก่ผู้ต้องขังอย่างอื่น ด้วย

ข) การจัดชั้นผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเด็ดขาด

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 มีได้บัญญัติในเชิงนิติวิธีการไว้ในกรณีของการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาด แต่กำหนด เป็นนิติวิธีการไว้ใน “กฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาดและเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวัน ต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562” กฎกระทรวงฉบับนี้ ได้กำหนดแบ่งชั้น นักโทษเด็ดขาดออกเป็น 6 ชั้น ได้แก่ (1) ชั้นเยี่ยม (2) ชั้นดีมาก (3) ชั้นดี (4) ชั้นกลาง (5) ชั้นต้องปรับปรุง และ (6) ชั้นต้อง ปรับปรุงมาก ตามลำดับ ซึ่งในกรณีทั่วไปกรณีของนักโทษเด็ดขาดรับเข้าใหม่ทุกราย กฎหมายจะจัดชั้นให้เป็น “นักโทษ เด็ดขาดชั้นกลาง” คือ เป็นแบบเหมารวมกวาดทอง โดยไม่มีการนำเอาประวัติอาชญากรรม หรือผลจากการกระทำความผิด (ระดับความร้ายแรงของอาชญากรรม) มาพิจารณา แต่ทว่าในกรณีของนักโทษเด็ดขาดในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบนั้น กลับมิได้ปรากฏเนื้อหาทางกฎหมายไม่ว่าจะโดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 หรือกฎกระทรวงฉบับนี้ก็ตาม ที่กล่าวถึง หลักเกณฑ์การจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดในกรณีนี้ไว้แต่อย่างใด

ข. ผลการศึกษาเกี่ยวกับมาตรการทางกฎหมายในการจำแนกและการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดในต่างประเทศ

1) กฎหมายระหว่างประเทศ

(1) ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ค.ศ. 1955

ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ค.ศ. 1955 (พ.ศ. 2498) (Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, 1955 : SMR) หรือ “ข้อกำหนดแมนเดลลา” (Mandela Rules) ได้รับรองถึงหลักการในการจำแนกประเภทของผู้ต้องขังไว้ กล่าวคือ ระบบงานราชทัณฑ์จำเป็นต้องจำแนกผู้ต้องขัง เพื่อให้ การปฏิบัติให้เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละคน โดยจัดให้มีระบบการจำแนกกลุ่มผู้ต้องขังอย่างยืดหยุ่น และหากเป็นไปได้ให้จัด ให้กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้ เข้าไปอยู่ในเรือนจำที่แยกจากกัน ซึ่งจะสามารถปฏิบัติกับแต่ละกลุ่มได้อย่างเหมาะสม (ข้อ 89 (1)) โดยการดำเนินการเหล่านี้มีเป้าประสงค์เพื่อ (ก) แยกผู้ต้องขังออกจากผู้ต้องขังที่เมื่อพิจารณาจากประวัติอาชญากรรม หรือ พฤติกรรมแล้ว มีแนวโน้มจะส่งผลเป็นตัวอย่างในทางไม่ดีต่อผู้ต้องขังอื่น (ข) เพื่อแบ่งผู้ต้องขังเป็นระดับชั้นต่าง ๆ ให้สอดคล้อง

กับการปฏิบัติที่มุ่งสนับสนุนการฟื้นฟูทางสังคม โดยในทุก ๆ เรือนจำจะต้องกำหนดระบบสิทธิพิเศษ หรือสิทธิประโยชน์ที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละระดับชั้น และการปฏิบัติที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติที่ดี ส่งเสริมความรู้สึกรับผิดชอบ และคุ้มครองประโยชน์และความร่วมมือของผู้ต้องขังที่อยู่ในการปฏิบัติของตน (ข้อ 95)

(2) ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว ค.ศ. 1990

ข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยมาตรการไม่ควบคุมตัว ค.ศ. 1990 (United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures, 1990) (Department of Probation, 2007) หรือ “ข้อกำหนดโตเกียว” (The Tokyo Rules) ข้อกำหนดสากลฉบับนี้ได้รับรองเป็นมาตรฐานขั้นต่ำให้รัฐกำหนดหลักการพื้นฐานที่มุ่งส่งเสริมการใช้มาตรการไม่ควบคุมตัวควบคู่ไปกับการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครองบุคคลที่ต้องถูกใช้มาตรการทางเลือกอื่นที่ใช้แทนโทษจำคุก ภายใต้ความเชื่อมั่นที่ว่า “มาตรการทางเลือกอื่นแทนการจำคุก จะสามารถทำให้เป็นมาตรการที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดในชุมชนได้ซึ่งเป็นผลดีแก่ทั้งสองฝ่าย ทั้งต่อสังคมและตัวผู้กระทำความผิด ภายใต้หลักความสมดุลใน 3 มิติ ได้แก่ สิทธิของผู้กระทำความผิด สิทธิของผู้เสียหาย และความปลอดภัยของสังคมรวมถึงการป้องกันอาชญากรรม โดยในประเด็นของการบำบัดและแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดนั้น ข้อกำหนดโตเกียวได้กำหนดให้การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดควรดำเนินการโดยผู้ที่มีวิชาชีพด้านนี้โดยเฉพาะ ซึ่งต้องเป็นผู้ที่ผ่านการฝึกอบรมที่เหมาะสมและมีประสบการณ์ในภาคปฏิบัติ (ข้อ 13 (2)) และจำเป็นต้องมีการศึกษา และทำความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติ บุคลิกภาพ ทัศนคติ สติปัญญา ค่านิยม ตลอดจนพฤติกรรมต่าง ๆ ที่นำไปสู่การกระทำความผิดของผู้กระทำความผิด (ข้อ 13 (3)) อนึ่ง จากรายละเอียดข้างต้นจะเห็นได้ว่าแม้ข้อกำหนดโตเกียว จะมีวัตถุประสงค์ให้รัฐนำเอามาตรการไม่ควบคุมตัวกับผู้กระทำความผิดมาใช้บังคับก่อนการใช้มาตรการควบคุมตัวก็ตาม แต่กระนั้นกระบวนการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ก็ยังคงเป็นมาตรการที่ไม่อาจละเว้นการนำมาอนุวัติผลในระบบงานราชทัณฑ์ลงไปได้

2) กฎหมายต่างประเทศ

(1) สหรัฐอเมริกา มลรัฐแคลิฟอร์เนีย

ก) ระบบการจำแนกผู้ต้องขัง

การจำแนกผู้ต้องขัง (Inmate Classification) ประมวลกฎหมายอาญาแห่งแคลิฟอร์เนีย (California Penal Code) มาตรา 3375 กำหนดให้กรมราชทัณฑ์แห่งมลรัฐ จะต้องนำเอา “ระบบการศึกษาผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล” มาบังคับใช้ เพื่อให้สามารถประเมินผู้ต้องขังแต่ละรายได้อย่างสมบูรณ์ถูกต้อง โดยจะรับข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการในอดีตที่ผ่านมา รวมไปถึงความต้องการในปัจจุบัน และศักยภาพในอนาคตของผู้ต้องขัง ซึ่งข้อมูลที่ได้รับมานี้จะอยู่ในลักษณะองค์รวมทั้งทางด้านกายภาพ สภาวะจิตใจ และผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นต่อสังคม (Physical-Psycho-Social Approach) โดยข้อมูลที่ได้รับมาจะถูกนำมาประเมินเพื่อจำแนกผู้ต้องขังเป็นกลุ่มประเภทต่าง ๆ (Dujdamkeng Sanchai, 2015) และรวมถึงการจัดทำแผนโครงการเพื่อเตรียมการแก้ไขฟื้นฟูเป็นการเฉพาะรายต่อไป

สำหรับกระบวนการจำแนกประเภทผู้ต้องขัง กระบวนการจะเริ่มตั้งแต่การรับตัวผู้ต้องขัง โดยกระบวนการที่เป็น การรับไม่ต่อจากระบบการศึกษาผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล ก็คือการประเมินผู้กระทำความผิดโดยคิดคำนวณเป็นสัดส่วนคะแนน ความเป็นอาชญากร กระทำขึ้นโดย “ศูนย์ทวนสอบประวัติ” (Reception Centers: RC) กล่าวคือ ผู้ต้องขังที่รับเข้าใหม่ทุกราย จะต้องผ่าน “ศูนย์ทวนสอบประวัติ” (Reception Centers: RC) เป็นระยะเวลาประมาณ 3 - 6 สัปดาห์ (1 เดือน ถึง 1 เดือนครึ่ง) โดยในช่วงเวลานี้ นักโทษเด็ดขาดจะถูกประเมินและจำแนกลักษณะด้วยกระบวนการ 3 กระบวนการ ได้แก่ (1) วิธีการสังเกตพฤติกรรม (2) การใช้แบบทดสอบทางจิตวิทยา และ (3) การสัมภาษณ์ ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเฉพาะบุคคล (Case Study) นอกจากนั้นยังปรากฏกระบวนการทวนสอบประวัติของบุคคลอีกส่วนหนึ่ง จะประกอบด้วยเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติทางอาชญากรรม ประวัติเกี่ยวกับภูมิหลังทางสังคม ประวัติการประกอบวิชาชีพ ประวัติทางการศึกษา ประวัติทางศาสนาและ

ทัศนคติ ซึ่งทำการทวนสอบประวัติโดยคณะทำงานสหวิชาชีพ ได้แก่ จิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ นักอาชีวบำบัด เมื่อคณะทำงานสหวิชาชีพศึกษาข้อมูลเฉพาะรายของผู้ต้องขังครบถ้วนแล้ว จะนำข้อมูลมาประมวลผลและบรรจุเข้าการพิจารณาของ “ที่ประชุมข้อมูลเฉพาะรายของผู้ต้องขัง” (Case Conference) ทั้งนี้ การประชุมข้อมูลเฉพาะรายของผู้ต้องขังถูกกำหนดให้มีขึ้นภายใต้จุดประสงค์เพื่อตอบคำถามสำคัญ ดังนี้ (1) ค้นหาข้อมูลเพื่อตัดสินใจวางแผนชนิดของการแก้ไขฟื้นฟู (2) การประเมินความจำเป็น (มากน้อยเพียงใด) ที่จะให้คำแนะนำปรึกษาเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขัง และ (3) การประเมินการตัดสินใจในระดับความมั่นคงปลอดภัยของเรือนจำในการควบคุมผู้ต้องขัง โดยในส่วนของ การจัดระดับความมั่นคงปลอดภัยนี้จะอาศัยระดับคะแนนจากการทดสอบ Score Test ความเป็นอาชญากรเป็นข้อมูล ทั้งนี้ จากข้อมูลการศึกษาที่ปรากฏ ระดับคะแนนจากการทดสอบด้วย Score Test ของศูนย์ทวนสอบประวัติดังกล่าว จะถูกนำมาใช้เพื่อการจำแนกประเภทผู้ต้องขังในทุกกรณี ซึ่งรวมถึงผู้ที่กระทำความผิดทั้งที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ และภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในข้อหาทุจริตและประพฤติมิชอบด้วย

ข) ระบบการจัดชั้นผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเด็ดขาด

เมื่อนักโทษเด็ดขาดได้ถูกจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดตามระดับคะแนน จากการทดสอบ Score Test ความเป็นอาชญากรแล้ว ค่าคะแนนที่ได้รับมาดังกล่าวนี้ จะถูกนำไปใช้เพื่อการ “จัดชั้นนักโทษเด็ดขาด” อีกกระบวนการหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ แม้ผู้ต้องขังรายใด จะกระทำความผิดในฐานะความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบเช่นเดียวกับผู้ต้องขังรายปีก็ตาม แต่ก็ถือว่าผู้ต้องขังทั้งสองรายดังกล่าวจะถูกจัดให้อยู่ในชั้นนักโทษเด็ดขาดในระดับเดียวกันเสมอไป ซึ่งความผกผันของการจัดระดับชั้นนักโทษเด็ดขาดย่อมจะขึ้นอยู่กับผลการทดสอบ Score Test ที่กระทำขึ้นโดยศูนย์ทวนสอบประวัติเป็นสำคัญ อนึ่ง จากกระบวนการของระบบงานราชทัณฑ์ของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย จะเห็นได้ว่า กระบวนการจำแนกประเภทและกระบวนการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาด มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และนิติวิธีการของข้อกำหนดแมนเดลลาเป็นอย่างมาก กล่าวคือ มีการนำเอาข้อมูลปฐมภูมิของผู้กระทำความผิดไม่ว่าจะเป็นประวัติส่วนบุคคล ประวัติอาชญากรรม พฤติการณ์ความร้ายแรงแห่งการกระทำความผิด และอัตราส่วนโทษ เป็นต้น มาเป็นฐานข้อมูลในการจำแนกประเภทและการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดอย่างมีนัยสำคัญ

(2) ญี่ปุ่น

ก) ระบบการจำแนกผู้ต้องขัง

การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศญี่ปุ่น มีหลักการสำคัญประกอบด้วย (1) การรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ซึ่งต้องอยู่บนพื้นฐานทางด้านการแพทย์ จิตวิทยา สังคมวิทยา และความรู้ในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ (2) การแสวงหาข้อมูลต้องประกอบไปด้วยวิธีการให้คำปรึกษา จิตบำบัด การแนะนำ และกิจกรรมการแก้ไขฟื้นฟูอื่นที่จำเป็น

รายละเอียดของการจำแนกผู้ต้องขัง ระบบงานราชทัณฑ์ของประเทศญี่ปุ่น กำหนดให้มี “ศูนย์กลางจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (ศูนย์แรกรับ)” จัดตั้งขึ้นทั่วประเทศกระจายตามภูมิภาคต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น 8 แห่ง (ภูมิภาคละหนึ่งแห่ง) โดยผู้ต้องขังรับเข้าใหม่จะต้องอยู่ในศูนย์แรกรับเพื่อเข้ารับการตรวจสอบทั้งทางสุขภาพร่างกาย และสภาวะจิตใจอย่างละเอียด นอกจากนี้ ในการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ระบบงานราชทัณฑ์ของญี่ปุ่นได้จัดการจำแนกประเภทผู้ต้องขังโดยคำนึงถึงลักษณะพฤติกรรมของอาชญากร ประเภทตามสภาพร่างกายและจิตใจ และประเภทตามการบำบัดรักษาอีกด้วย ทั้งนี้ ในรายละเอียดของการแสวงหาข้อมูลนั้น จะกระทำผ่าน 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่หนึ่ง การแสวงหาและรวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาจำแนกลักษณะผู้ต้องขังรับเข้าใหม่ และขั้นตอนที่สอง การแสวงหา และรวบรวมหาข้อมูลทวนซ้ำเป็นรอบระยะเวลาอย่างต่อเนื่อง เพื่อประเมินความก้าวหน้าด้านพฤติกรรมของผู้ต้องขังตามช่วงระยะเวลา

ข) ระบบการจัดชั้นผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเด็ดขาด

วิธีดำเนินการเพื่อจัดชั้นผู้ต้องขังรับเข้าใหม่นั้น มีอยู่ 2 ขั้นตอนด้วยกัน ขั้นตอนแรก คือ การจัดกลุ่มแยกประเภทผู้ต้องขังออกเป็นชั้นต่าง ๆ โดยวิธีการจำแนกชั้น จะยึดถือตามหลักทางวิทยาศาสตร์ และขั้นตอนที่สอง คือ การให้การปฏิบัติแก่ผู้ต้องขังในแต่ละการจัดชั้นนักโทษ โดยถือเอาตามความเหมาะสมกับลักษณะของผู้ต้องขังเป็นสำคัญ ซึ่งรายละเอียดของวิธีดำเนินการเพื่อจำแนกลักษณะผู้ต้องขังนั้น จะมีการทดสอบทางจิตวิทยา ซึ่งจะทำให้สามารถเข้าใจบุคลิกภาพส่วนบุคคลของผู้ต้องขังแต่ละคนได้เป็นอย่างดี รวมไปถึงข้อมูลส่วนบุคคล เทคนิคการวางแผน แบบทดสอบทัศนคติ และสติปัญญา การทดสอบขั้นพื้นฐานจะประกอบไปด้วย 3 ลักษณะ คือ การทดสอบความพร้อม การทดสอบบุคลิกภาพ และการทดสอบสติปัญญา ซึ่งในระหว่างการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง จะดำเนินการทดสอบในเรื่องดังกล่าวกับผู้ต้องขังเข้าใหม่ทุกคน และอาจจะทดสอบในเรื่องอื่นเพิ่มเติมอีกได้ถ้าจำเป็น สำหรับการจัดกลุ่มแยกประเภทผู้ต้องขังออกเป็นลำดับชั้นต่าง ๆ เพื่อให้การแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในแต่ละชั้นเป็นไปอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพนั้น ปรากฏว่ามีการกำหนดการจัดชั้นนักโทษเป็นประเภทต่าง ๆ ตามเกณฑ์การพิจารณา อาทิ การจำแนกตามแนวโน้มโอกาสของการก่ออาชญากรรม กรณีนี้จำแนกออกเป็น 2 ชั้น (CLASS) ตัวอย่างเช่น CLASS A : ผู้ต้องขังซึ่งไม่มีแนวโน้มของความเป็นอาชญากร CLASS B : ผู้ต้องขังซึ่งมีแนวโน้มของความเป็นอาชญากรสูง เป็นต้น โดยการจัดชั้นนักโทษรับเข้าใหม่ดังกล่าว จะมีความสัมพันธ์โดยตรงจากการทดสอบทางจิตวิทยา ซึ่งจะทำให้สามารถเข้าใจบุคลิกภาพส่วนบุคคลของผู้ต้องขังแต่ละคนได้เป็นอย่างดี รวมไปถึงข้อมูลส่วนบุคคล เทคนิคการวางแผน แบบทดสอบทัศนคติ และสติปัญญาการทดสอบขั้นพื้นฐาน โดยจะนำนิติวิธีการนี้มาใช้ปฏิบัติกับผู้ต้องขังรับเข้าใหม่ทุกราย

6. อภิปรายผล

1) ปัญหาเกี่ยวกับนิติวิธีการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบโดยพิจารณาเทียบเคียงกับทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และนิติวิธีการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดตามกฎหมายระหว่างประเทศ

จากข้อมูลการศึกษา ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด (Reformation) มีแนวคิดพื้นฐาน คือ การกระทำความผิดของมนุษย์เป็นผลมาจากปัจจัยหลายอย่างหลอมรวมเข้าด้วยกัน อาทิ ปัจจัยภายในคือจิตใจ และปัจจัยภายนอกคือสิ่งแวดล้อม จึงไม่ควรมุ่งเน้นไปที่ “การลงโทษ (punishment)” แต่ให้มุ่งเน้นลงไปที่ “การปฏิบัติเพื่อปรับปรุงแก้ไข” (treatment) ดังนั้น เมื่อจะมีการกำหนดรายละเอียดด้านวิธีการเพื่อนำไปสู่การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด ให้อาศัยวิธีการสามขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนแรก การตรวจสอบสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนที่สอง วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และขั้นตอนสุดท้าย รักษาหรือแก้ไขไปที่สาเหตุนั้น โดยระบบงานราชทัณฑ์จะต้องมีการเรียนรู้ผู้กระทำความผิด และรวมถึงการอบรมฝึกฝนวิชาชีพที่จะทำให้เขาผู้นั้นสามารถกลับมาดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ รวมทั้งการทำให้ผู้กระทำความผิดได้รู้สำนึกต่อการกระทำที่ตนก่อขึ้น และพยายามช่วยให้ผู้กระทำความผิดไม่รู้สึกเกิดมีปมด้อยจากการที่ได้รับการลงโทษไปแล้ว วิธีการของทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดดังกล่าวนี้ ได้ถูกนำไปอนุวัติไว้เป็นมาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังผ่านข้อกำหนดแมนเดลลา โดยในข้อ 11 และข้อ 95 ได้ระบุกำหนดไว้อย่างชัดเจนให้มีการนำเอาประวัติด้านอาชญากรรม และรวมถึงเหตุผลในทางคดีที่นำมาสู่การต้องโทษจำคุกมาใช้ประกอบการพิจารณาจำแนกผู้ต้องขัง อันมีเป้าประสงค์เพื่อจัดแบ่งผู้ต้องขังเป็นระดับชั้นต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับการปฏิบัติที่มุ่งสนับสนุนการฟื้นฟูทางสังคม โดยในทุก ๆ เรือนจำจะต้องกำหนดระบบสิทธิพิเศษ หรือสิทธิประโยชน์ที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังแต่ละระดับชั้น และการปฏิบัติที่แตกต่างกันไปด้วย ดังนั้น จากวิธีการภายใต้ทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดก็ดี หรือนิติวิธีการภายใต้มาตรฐานขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังที่ปรากฏอยู่ในข้อกำหนดแมนเดลลาก็ดี จะเห็นได้ว่า กระบวนการจำแนกและการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดตามหลักคิดสากล จะต้องตั้งวางอยู่บนวิธีการคัดกรองจำแนกผู้ต้องขังตามอัตลักษณ์และพฤติกรรมของการกระทำความผิดของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ โดยเมื่อนำเอารอบวิธีการตามหลักคิดสากลไปพิจารณาเปรียบเทียบกับกระบวนการจำแนก และ

การจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดที่บัญญัติไว้โดยพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ในมาตรา 40 กล่าวคือ เพื่อประโยชน์ในการจัดชั้น จัดกลุ่ม ควบคุม แยกคุมขัง แก้ไข บำบัด พื้นฟูและพัฒนาพฤตินิสัยผู้ต้องขังให้กลับตนเป็นคนดีและการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขัง ให้อธิบดีกรมราชทัณฑ์จัดให้มีระบบการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง โดยให้คำนึงถึงโทษและพฤติการณ์ในการกระทำความผิด ลักษณะความผิด ความรุนแรงของคดี การกระทำความผิดที่ได้กระทำมาก่อน และความปลอดภัยและวินัยในระหว่างคุมขัง ตลอดจนระยะเวลากำหนดโทษคุมขังที่เหลืออยู่ของผู้ต้องขังดังกล่าว โดยการพิจารณาถึงพฤติการณ์การกระทำความผิด ลักษณะความผิดและความรุนแรงของคดี อย่างน้อยต้องกำหนดถึงเรื่องการกระทำความผิดโดยบันดลโทษ หรือโดยไตร่ตรองไว้ก่อน หรือความเป็นอาชญากรโดยสันดานประกอบไว้ด้วย มีข้อสังเกตว่าจากกรอบวิธีการภาพรวมที่ปรากฏอยู่ในบทบัญญัติมาตรา 40 นี้ มีความสอดคล้องกับวิธีการเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่ปรากฏอยู่ในข้อกำหนดแมนเดลลา และรวมถึงทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดอย่างเหมาะสม แต่อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาลงไปในรายละเอียดของนิติวิธีการเพื่อการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดแล้ว พบว่า กฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาดและเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 ได้กำหนดให้ในกรณีทั่วไปกรณีของนักโทษเด็ดขาดรับเข้าใหม่ กฎหมายจะถือว่าเป็น “นักโทษเด็ดขาดชั้นกลาง” แบบเหมารวมกวาดกอง เว้นแต่ จะเข้ากรณีข้อยกเว้น จากนิติวิธีการของกฎกระทรวงเพื่อการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดดังกล่าวนี้ จะเห็นได้ชัดยิ่งว่า มิได้มีการนำเอากระบวนการของการศึกษาประวัติอาชญากรรม พฤติการณ์ของการกระทำความผิด รวมไปถึงการประเมินทดสอบนักโทษเด็ดขาดเพื่อการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดอยู่เลยแม้แต่น้อย ทั้งที่กฎกระทรวงอีกฉบับหนึ่ง คือ กฎกระทรวงกำหนดระบบการจำแนกลักษณะของผู้ต้องขังการควบคุมและการแยกคุมขัง และการย้ายผู้ต้องขัง พ.ศ. 2563 ได้กำหนดให้ผู้บัญชาการเรือนจำจัดให้มีแดนแรกรับ หรือสถานที่แรกรับในเรือนจำโดยเฉพาะสำหรับแยกขังผู้ต้องขังเข้าใหม่ (ข้อ 2) และให้ผู้บัญชาการเรือนจำแต่งตั้งเจ้าพนักงานเรือนจำ จำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งคน ปฏิบัติหน้าที่จำแนกลักษณะของผู้ต้องขัง โดยจะต้องเป็นนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หรือเจ้าพนักงานเรือนจำ มีหน้าที่ศึกษาและรวบรวมประวัติของผู้ต้องขังแต่ละคน และสังเกตพฤติกรรมของผู้ต้องขังในการใช้ชีวิตในเรือนจำ (ข้อ 3) แต่ทว่าข้อมูลที่รับมาจากชั้นจำแนกนักโทษเด็ดขาดนี้ หาได้นำมาใช้ในการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดอย่างเหมาะสม

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาลงไปในทางเฉพาะด้านในส่วนของนักโทษเด็ดขาดที่ต้องคดีในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบ หรืออาจเรียกว่า “อาชญากรรมคอปกขาว” มีข้อพิจารณาต่อไปอีกว่า หาได้ปรากฏเนื้อหาทางกฎหมายโดยกฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาดและเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 ที่กล่าวถึงหลักเกณฑ์การจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดในกรณีนี้ไว้แต่อย่างใดอีกเช่นกัน ทั้งที่มูลฐานและลักษณะความผิดเกี่ยวกับการทุจริตและประพฤติมิชอบมีอยู่หลากหลายลักษณะ ไม่ว่าจะเป็นกรณีผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรอิสระ พนักงานเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม หรือพนักงานเจ้าหน้าที่ทั่วไป เป็นต้น ซึ่งบรรดามูลฐานความผิดเกี่ยวกับการทุจริตและประพฤติมิชอบเหล่านั้น ย่อมส่งผลกระทบต่อสังคมในทางแตกต่างกันไปตามพฤติการณ์ความร้ายแรง โดยในปัจจุบันกฎหมายยังคงให้ดำเนินการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดที่ต้องคดีในข้อหาทุจริตและประพฤติมิชอบไปใน “ระบบเหมารวมกวาดกอง” ในระดับเป็น “นักโทษชั้นกลาง” โดยมิได้พิจารณาลงไปถึงประวัติภูมิหลังฐานะจากการดำรงตำแหน่งในการกระทำความผิด และรวมถึงพฤติการณ์ และความเสียหายจากผลของการกระทำผิดอยู่เลย ดังนั้นนิติวิธีการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดในระบบเหมารวมกวาดกองดังกล่าว ย่อมไม่สอดคล้องไปถึงระดับเป็นการขัดกันกับนิติวิธีการในการจำแนกและจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดตามที่ทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และข้อกำหนดแมนเดลลาที่กำหนดให้งานราชทัณฑ์จะต้องจำแนกและออกแบบมาตรการบังคับโทษ ซึ่งรวมถึงการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้เกิดความสอดคล้องกับลักษณะของผู้กระทำความผิด

2) แนวทางการตรากฎหมายการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดที่มีประสิทธิภาพ

จากข้อมูลการวิจัยในระบบงานราชทัณฑ์ของต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา มลรัฐแคลิฟอร์เนีย และญี่ปุ่น พบว่ามีการนำเอาระบบการประเมินผลการทดสอบเกี่ยวกับประวัติอาชญากรรม และรวมถึงพฤติการณ์แห่งการกระทำความผิดมาเป็นฐานในการคำนวณเพื่อการจำแนก และการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดอย่างเป็นระบบ หาได้นำเอาระบบเหมารวมกวาดกองจากมูลฐานความผิดมาใช้ในการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดตามที่ปรากฏอยู่ในระบบงานราชทัณฑ์ของประเทศไทยแต่อย่างใด

กรณีของญี่ปุ่น จากผลการศึกษาพบว่า การจำแนกลักษณะผู้ต้องขังของประเทศญี่ปุ่น ระบบงานราชทัณฑ์ของประเทศญี่ปุ่น กำหนดให้มี “ศูนย์กลางจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง (ศูนย์แรกรับ)” เพื่อเป็นสถานจำแนกลักษณะผู้ต้องขังที่เป็นนักโทษเด็ดขาดรับเข้าใหม่ในทุกคดี จัดตั้งขึ้นในลักษณะกระจายอยู่ตามภูมิภาคต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น 8 แห่ง โดยมีนิติวิธีการเพื่อจัดชั้นผู้ต้องขังรับเข้าใหม่ อยู่ 2 ขั้นตอนด้วยกัน กล่าวคือ ขั้นตอนแรก คือ การจัดกลุ่มแยกประเภทผู้ต้องขังออกเป็นชั้นต่าง ๆ และขั้นตอนที่สอง คือ การให้การปฏิบัติแก้ไขฟื้นฟูผู้ต้องขังในแต่ละการจัดชั้นนักโทษ โดยถือเอาตามความเหมาะสมกับลักษณะของผู้ต้องขัง ทั้งนี้การทดสอบชั้นพื้นฐานจะประกอบไปด้วย 3 ลักษณะ คือ การทดสอบความพร้อม การทดสอบบุคลิกภาพ และการทดสอบสติปัญญา โดยจะนำผลการทดสอบที่เกิดขึ้นมาทำการจำแนกโดยพิจารณาตามแนวโน้มโอกาสของการก่ออาชญากรรม ซึ่งในขั้นต้นสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 ชั้น (CLASS) หลัก ได้แก่ CLASS A คือ ผู้ต้องขังซึ่งไม่มีแนวโน้มของความเป็นอาชญากร และ CLASS B คือ ผู้ต้องขัง ซึ่งมีแนวโน้มของความเป็นอาชญากรสูง โดยการจัดชั้นนักโทษรับเข้าใหม่ดังกล่าวเหล่านี้ จะมีความสัมพันธ์โดยตรงจากการทดสอบทางจิตวิทยา ซึ่งจะทำให้สามารถเข้าใจบุคลิกภาพส่วนบุคคลของผู้ต้องขังแต่ละคนได้เป็นอย่างดี

กรณีของสหรัฐอเมริกา มลรัฐแคลิฟอร์เนีย จากผลการศึกษาพบว่าแนวทางที่โดดเด่นของระบบงานราชทัณฑ์ ก็คือการจำแนกผู้ต้องขัง (Inmate Classification) ซึ่งประมวลกฎหมายอาญาแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย (California Penal Code) มาตรา 3375 กำหนดให้กรมราชทัณฑ์แห่งมลรัฐ จะต้องนำเอา “ระบบการศึกษาผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล” มาบังคับใช้รับผิดชอบโดย “ศูนย์ทวนสอบประวัติ” (Reception Centers: RC) อันมีคณะทำงานสหวิชาชีพ ได้แก่ จิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ นักอาชีวบำบัด อนุศาสนาจารย์ เป็นทวนสอบประวัติ โดยข้อมูลที่ได้รับมาจะถูกนำมาใช้เพื่อประเมินระดับค่าคะแนนในการจำแนกและการจัดชั้นผู้ต้องขัง ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้รับมาจากการทวนสอบประวัติจะประกอบด้วยประวัติอาชญากรรม ประวัติเกี่ยวกับภูมิหลังทางสังคม ประวัติการประกอบวิชาชีพ ประวัติทางการศึกษา ประวัติทางศาสนาและทัศนคติ เมื่อคณะทำงานสหวิชาชีพศึกษาข้อมูลเฉพาะรายของผู้ต้องขังครบถ้วนแล้ว จะนำข้อมูลทั้งหมดบรรจุเข้าสู่ “ที่ประชุมข้อมูลเฉพาะรายของผู้ต้องขัง” (Case Conference) เพื่อพิจารณาให้ความเห็น มีข้อสังเกตว่า การประชุมข้อมูลเฉพาะรายของผู้ต้องขัง ถูกกำหนดให้มีขึ้นภายใต้จุดประสงค์เพื่อตอบคำถามสำคัญ ดังนี้ (1) ค้นหาข้อมูลเพื่อตัดสินใจวางแผนชนิดของการแก้ไขฟื้นฟู (2) การประเมินความจำเป็น (อย่างน้อยเพียงใด) ที่จะให้คำแนะนำปรึกษาเพื่อการแก้ไขฟื้นฟูต่อผู้ต้องขัง และ (3) การประเมินการตัดสินใจในระดับความมั่นคงปลอดภัยของเรือนจำในการควบคุมผู้ต้องขัง จากกระบวนการดังกล่าวนี้ การจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดรับเข้าใหม่จะยึดโยงมาจากระดับคะแนนการทดสอบ Score Test ของความเป็นอาชญากร โดยผู้ต้องขังที่มีค่าคะแนนการทดสอบในอยู่ในระนาบเดียวกัน ก็จะถูกจัดอยู่ในระดับชั้นนักโทษเดียวกันทั้งหมด (ตามระดับค่าคะแนนที่ตนได้รับการประเมิน) ด้วยเหตุนี้ แม้ผู้ต้องขังรายเอ จะกระทำความผิดในฐานความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบ เช่นเดียวกับผู้ต้องขังรายบีก็ตาม แต่ก็ใช้ว่าผู้ต้องขังทั้งสองรายดังกล่าวจะถูกจัดให้อยู่ในชั้นนักโทษเด็ดขาดในระดับเดียวกันเสมอไป ตัวอย่างเช่น หากผู้ต้องขังรายเอ ดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับที่สูงกว่าผู้ต้องขังรายบี แม้ผู้ต้องขังรายเอ และรายบี จะกระทำความผิดในฐานทุจริตต่อหน้าที่ตามมูลฐานเดียวกัน แต่ด้วยที่ผู้ต้องขังรายเอ อาศัยการดำรงตำแหน่งการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐในระดับที่สูงกว่าไปกระทำการทุจริตจนส่งผลกระทบต่อปริมาณของรัฐอย่างร้ายแรง ในกรณีเช่นนี้

ระดับคะแนนการทดสอบ Score Test ย่อมจะแสดงผลให้ผู้ต้องขังรายเอ ถูกจัดอยู่ในระดับชั้นนักโทษที่ต่ำกว่าผู้ต้องขังรายบี อันจะส่งผลให้ (1) ผู้ต้องขังรายเอ จะต้องเข้าสู่กระบวนการบังคับโทษ และแก้ไขฟื้นฟูที่แตกต่างไปจากผู้ต้องขังรายบี และ (2) ผู้ต้องขังรายเอ จะเข้าถึงการได้รับประโยชน์เกี่ยวกับการวันจำคุกโทษ หรือการพักโทษ หรือการเลื่อนชั้นนักโทษที่ยาวนานและยากกว่าผู้ต้องขังบี เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ ความผกผันของการจัดระดับชั้นนักโทษเด็ดขาด ย่อมจะขึ้นอยู่กับผลการทดสอบ Score Test และผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากประวัติส่วนตัวของผู้กระทำความผิดที่กระทำขึ้นโดยศูนย์ทวนสอบประวัติเป็นสำคัญ ซึ่งตรงจุดนี้เองที่นับเป็นระบบงานราชทัณฑ์ที่ได้ชื่อว่ามีคุณธรรมอย่างแท้จริง

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบระบบงานราชทัณฑ์เกี่ยวกับกระบวนการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดรับเข้าใหม่ของประเทศไทย กับของต่างประเทศ ได้แก่ ญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา มลรัฐแคลิฟอร์เนียแล้ว จะเห็นได้ว่ามีความแตกต่างกันอย่างมาก โดยเฉพาะกับกระบวนการของการทดสอบประเมินนักโทษเด็ดขาดเพื่อจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดรับเข้าใหม่ที่ระบบงานราชทัณฑ์ของประเทศไทยยังมิได้นำมาใช้บังคับ ซึ่งในความเห็นของคณะผู้วิจัยเห็นว่า นิติวิธีการของระบบงานจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดของสหรัฐอเมริกา มลรัฐแคลิฟอร์เนีย โดยประมวลกฎหมายอาญาแห่งมลรัฐแคลิฟอร์เนีย มาตรา 3375 มีลักษณะที่เป็นการพิจารณาถึงรายละเอียดปฐมภูมิของนักโทษเด็ดขาดเฉพาะราย ที่จะส่งผลโดยตรงและผกผันกับการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาด และรวมไปถึงการกำหนดวิธีการแก้ไขฟื้นฟูวิธีการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดตามความเป็นจริง กล่าวในทางปฏิเสธได้คือ มิใช่ใช้วิธีการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดด้วยระบบเหมารวมกวาดก้องดังที่ใช้บังคับอยู่ในประเทศไทย

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด มุ่งหมายให้มีการศึกษาถึงสาเหตุของการกระทำความผิดของอาชญากร เพื่อให้หน่วยงานราชทัณฑ์สามารถกำหนดโปรแกรมหรือวิธีการในการแก้ไขฟื้นฟูนักโทษเด็ดขาดไปที่สาเหตุของการกระทำความผิดได้อย่างแท้จริง โดยมีวิธีการปฏิบัติ ได้แก่ ขั้นตอนแรก การตรวจสอบสาเหตุของปัญหาที่ทำให้เกิดการกระทำความผิด ขั้นตอนที่สอง วิเคราะห์สาเหตุนั้น และขั้นตอนสุดท้าย รักษาหรือแก้ไขไปที่สาเหตุนั้น โดยต้องมีการให้การเรียนรู้หรือการอบรมอย่างเพียงพอ ที่จะทำให้เขาผู้นั้นสามารถกลับมาดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งนิติวิธีการในทำนองดังกล่าวนี้ปรากฏการรับรองอยู่ในข้อกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง ค.ศ. 1955 และบังคับใช้อยู่ในมาตรการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดของสหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น ด้วยเหตุนี้การที่กฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาดและเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาด ซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 ของประเทศไทย กำหนดให้นักโทษเด็ดขาดรับเข้าใหม่ในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบจัดอยู่ในนักโทษชั้นกลางแบบเหมารวมกวาดก้องทั้งหมด จึงเป็นการกำหนดนิติวิธีการในการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดที่ไม่สอดคล้องกับทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด และไม่สอดคล้องกับมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศ ดังนั้น การตรากฎกระทรวงการจำแนกและการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบเพื่อจัดตั้งศูนย์ทวนสอบประวัตินักโทษเด็ดขาดในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบขึ้นใช้บังคับเป็นการเฉพาะ ย่อมจะทำให้ประสิทธิภาพในการจำแนกและจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดของระบบงานราชทัณฑ์ของประเทศไทยมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับนิติวิธีการในระบบสากล

8. ข้อเสนอแนะการวิจัย

1) ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

กระทรวงยุติธรรม ควรกำหนดให้มีการจัดตั้ง “ศูนย์ทวนสอบประวัตินักโทษเด็ดขาดในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบ” ขึ้นในระบบงานราชทัณฑ์ กระจายอยู่ใน 9 ภูมิภาค เพื่อให้ศูนย์ดังกล่าวปฏิบัติหน้าที่ในการจำแนกลักษณะและจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบแทนที่นิติวิธีการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดด้วยระบบเหมารวมกวาดก้องตามมูลฐานความผิด ด้วยกระบวนการ 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) วิธีการสังเกตพฤติกรรม (2) การใช้แบบทดสอบทางจิตวิทยา และ

(3) การสัมภาษณ์ โดยนำเอาข้อมูลปฐมภูมิของผู้กระทำความผิด อันได้แก่ ประวัติอาชญากรรม ระดับตำแหน่งงานในการกระทำทุจริตหรือประพฤติมิชอบต่อหน้าที่ รวมถึงความเสียหายผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำทุจริตและประพฤติมิชอบ และนำเอาระบบประเมินค่าคะแนนการเป็นอาชญากรมาใช้ประกอบกับการพิจารณาเพื่อการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาด โดยนำข้อมูลทั้งหมดจากทุกส่วนมาประมวลผลบรรจุเข้าที่ประชุมกรรมการข้อมูลนักโทษเด็ดขาดในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบเฉพาะราย (Case Conference) เพื่อพิจารณาให้ความเห็นในการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบ โดยกระบวนการเหล่านี้ กระทรวงยุติธรรมสามารถตรา “กฎกระทรวงการจำแนกและการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.” ขึ้นบังคับใช้เป็นการเฉพาะ เพื่อรับรองให้มีการจัดตั้ง “ศูนย์ทวนสอบประวัตินักโทษเด็ดขาดในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบ” ขึ้นในระบบงานราชทัณฑ์ โดยนำมาใช้บังคับประกอบกับกฎกระทรวงกำหนดประโยชน์ของนักโทษเด็ดขาดและเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการลดวันต้องโทษจำคุกหรือการพักการลงโทษและได้รับการปล่อยตัวต้องปฏิบัติ พ.ศ. 2562 เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกัน ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการบังคับโทษ และแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบเป็นไปอย่างยุติธรรม และมีประสิทธิภาพ

2) ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

กระทรวงยุติธรรม ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดให้มีการศึกษาวิจัยในประเด็น “การกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินความเป็นอาชญากรเพื่อการจัดชั้นนักโทษเด็ดขาดในความผิดทุจริตและประพฤติมิชอบ” ต่อไป ทั้งนี้ เพื่อให้ทราบถึงเนื้อหาในเชิงรายละเอียดในการนำไปสู่การออกแบบเครื่องมือการประเมินความเป็นอาชญากรที่มีประสิทธิภาพ และมีความเที่ยงตรง สอดคล้องกับทฤษฎีการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด

รายการอ้างอิง

- Amphai Kanokthip. (2009). *The values of civil servants that cause corruption and misconduct*. Personal academic document, Advanced Diploma Training Course, Public Administration and Public Law, Class 8, King Prajadhipok's Institute.
- Chaiyapong Akkarn. (2019). *Criminology and Penology*. (2nd ed.). October Printing Co., Ltd.
- _____. (2024). *Criminal Justice Process Administration*. Samdee All Company Limited. Chitsawang Nathee.
- Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560 (2017, 6 April) *Government Gazette*, Volume 134, Section 40 A.
- Corrections Act B.E. 2560 (2017, 18 February) *Government Gazette*, Volume 134, Section 21 A.
- Department of Corrections. (2020). *United Nations Standard Minimum Rules for the Treatment of Prisoners, 1955*. Ministry of Justice.
- Department of Probation. (2007). *Unofficial translation of the United Nations Standard Minimum Rules for Non-Custodial Measures, 1990*. Ministry of Justice.
- Dujdamkeng Sanchai. (2015). Prisoner benefits and the classification system. [Unpublished master's thesis] Dhurakij Pundit University.
- Executive Measures Act on Prevention and Suppression of Corruption B.E. 2551 (2008, 24 January) *Government Gazette*, Volume 125, Part 21 A.

- Lertphanitphan Sakchai, (2017). Book Review White-Collar Crime: The Essentials. *Journal of Social Work*, 25(1), 203-208
- Ministerial Regulations prescribing the benefits of convicted prisoners and conditions that convicted prisoners who have received a reduction in their prison term or a suspension of punishment and have been released must comply with, B.E. 2562 (2020, January 14) *Government Gazette*, Volume 137, Part 3 A.
- Ministerial Regulations on the Classification System of Prisoners, Control and Separation of Detention, and Transfer of Prisoners B.E. 2563 (2020 October 12) *Government Gazette*, Volume 137, Part 84 A.
- Office of the National Anti-Corruption Commission. (2023). *Statistics on the acceptance of allegations in fiscal year 2023 (1 October 2022 – 11 January 2023)*.
<https://www.nacc.go.th>
- Organic Act on Prevention and Suppression of Corruption B.E. 2561 (2018, 21 July) *Government Gazette*, Volume 135, Section 52 A.
- Pankaew Atthasit. (2020). Rice pledging case.
<http://wiki.kpi.ac.th>.
- Pholkun Nopadol. (2014). *Penology*. (1st ed.). Sattabanna Publishing House.
- Phetchmuni Thitiya. (2016). Comparative classification of prisoners. *Journal of Social Work*, 24(1), 20.
- Rungsak Wiriyachaiwong. (2018). *The Criminal Court for Corruption and Misconduct Cases and the Solution to Corruption Problems*. Ratthaphirak Journal, 60(1), 26.
- Supreme Court. (2024). *Regarding the Criminal Division for Holders of Political Positions*.
<https://www.supremecourt.or.th>.
- Suthisorn Sutsongwan. (2015). *Criminology and Social Work*. (2nd ed.). Thammasat University Printing House.
- Suthiyothin Nattawat. (2012). *Criminal Law and Advanced Criminology, Unit 6: Theory of Punishment*. Sukhothai Thammathirat Open University Press.
- Transparency International. (2024). *Corruption Perceptions Index 2023*.
<https://www.transparency.org/en/cpi/2023/index/tha>